

Representantforslag nr. 6

(2007-2008)

fra stortingsrepresentantene Ine Marie Eriksen Søreide, Gunnar Gundersen, Kari Lise Holmberg og Erna Solberg

Dokument nr. 8:6 (2007-2008)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Marie Eriksen Søreide, Gunnar Gundersen, Kari Lise Holmberg og Erna Solberg om styrket lærerkompetanse og rekruttering av nye lærere

Til Stortinget

BAKGRUNN

Et samlet storting har ved flere anledninger uttrykt at gode lærere er den viktigste enkeltfaktoren for elevenes læring. Kompetente, motiverte, engasjerte og faglig trygge lærere med høye ambisjoner på vegne av alle elevene er nøkkelen til godt læringsutbytte. Det har vært bred enighet om viktigheten av å satse på et stort kompetanseløft for lærerne i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet. Dessverre kommer det mange rapporter om at denne enigheten på Stortinget ikke har resultert i at lærerne har fått det kompetanseløftet som er en forutsetning for Kunnskapsløftet.

Kompetanse for utvikling

I forbindelse med utviklingen av Kunnskapsløftet ble det laget en strategi for kompetanseheving i grunnopplæringen 2005-2008. Strategien bærer navnet "Kompetanse for utvikling", og er inngått mellom det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet, Utdanningsforbundet, Kommunenes Sentralforbund, Norsk Lektorlag, Skolenes landsforbund og Norsk Skolelederforbund. Fra og med 2005 foreslo regjeringen Bondevik II å bevilge 375 mill. kroner årlig til kommuner og fylkeskommuner til kompetanseheving for lærere, og bevilgningen er blitt videreført av regjeringen Stoltenberg II.

I strategien er det klart uttrykt hva som er skoleeiers oppgaver for å ivareta sitt ansvar for kompetanseutviklingen. Blant annet skal skoleeier:

- Sørge for at den enkelte skole og lærebedrift vurderer hvilke kompetanseutviklingstiltak som bør prioriteres for å kunne gjennomføre reformen i den enkelte virksomhet.
- Utvikle, vedta og gjennomføre planer for kompetanseutvikling i samarbeid med berørte parter. Planene skal ivareta lokale kompetansebehov innenfor de nasjonalt prioriterte områdene.

Etter at man nå har begynt å evaluere hvordan kommuner og fylker har benyttet midlene, har det kommet flere rapporter og evalueringer. Blant annet finnes nå rapporter fra fylkesrevisjonen i Akershus og Østfold og forskningsstiftelsen Fafo. Rapportene viser at lærerne i for liten grad har fått den etter- og videreutdanningen de i henhold til strategien skal ha. Det synes dessuten å være for liten samhandling mellom skoleeierne og lærerne om hvilket behov for kompetanseheving som skal dekkes. Mange lærere har etterspurt fagspesifikk etterutdanning over noe tid, mens skoleeierne ofte tilbyr store generelle samlinger i tilknytning til nye reformer.

Det kan virke som om store deler av norsk skolevesen jobber etter et handlingsmønster som er til hinder for at lærerne får faglig påfyll. Det er dessuten et paradoks at når lærere først får kompetanseheving, så skjer det i stor grad i fag de ikke skal undervise i. Dessverre viser det seg at den faglige etterutdanningen som nå blir gjennomført i forbindelse med Kunnskapsløftet, i liten grad tar med fag som ikke er obligatoriske. Det bidrar til forringelse av tilbud som 2. fremmedspråk.

Yrkesfaglærere har et stort behov for å holde seg faglig oppdatert, både om hva som skjer i arbeidslivet

og om pedagogikk. I den forbindelse er det en utfordring at endringer i skolen skjer langsomt, mens man i arbeidslivet er vant til raske endringer for å ivareta sin konkurranseevne. For å ivareta at elevene får en opplæring som er relevant for arbeidslivets behov, er det derfor viktig at det utvikles tett samarbeid mellom skolen og det lokale nærings- og arbeidslivet. Det er viktig for at elevene skal ha god kjennskap til bransjene, men også for at lærerne skal få den kontinuerlige faglige oppdateringen de trenger. Ordninger mellom skole og arbeidsliv som gir mulighet for at lærere kan hospitere i bedrift, eventuelt med praksisbytte mellom bedriftsrepresentantene og lærerne, bør utbygges videre.

Det er nødvendig å fastholde at det er kommuner og fylkeskommuner som i kraft av å være skoleeiere, er ansvarlige for sine elevers skolegang. De har et ansvar for at "Kompetanse for utvikling" blir fulgt opp i praksis. Utviklingen av gode skoler betinger at skoleeierne tar dette ansvaret på alvor, og at de har prosesser og strukturer som sikrer en kontinuerlig oppfølging av det arbeidet skolene må gjøre med kvalitetsutvikling.

Samtidig vet vi at det er lærerne og deres kompetanse som i virkeligheten er det faglige innholdet i skolen, og som dermed også er bestemmende for hvor vellykket et barns skolegang blir. Dermed blir kompetanseheving blant lærerne et av de mest sentrale virkemidlene skoleeierne har for å gi elevene et bedre tilbud.

En helt nødvendig forutsetning for at lokale skoleeiere skal kunne videreutvikle sine læreres kompetanse, er at man vet hvilken kompetanse man har i skolen. Sagt på en annen måte må kommunene ha kartlagt den lærerkompetansen de faktisk har til rådighet på de forskjellige skolene. Kunnskap i skolen forutsetter kunnskap om skolen.

Skoleeier må bidra til at de forutsatte handlingsplanene utarbeides, slik at hver skole får det verktøyet de trenger for å utvikle hver enkelt lærer. Mange skoleeiere gjennomfører dette på en utmerket måte allerede i dag, men forvaltningsrevisjonen av Akershus og Østfold fylkeskommune viser at det for disse fylkenes del mangler mye i forhold til kompetansekartlegging og planer. Det er ingenting som tilsier at disse to fylkene har en dårligere praksis enn andre. Det er snarere grunn til å tro at de er ganske representative for norske skoleeiere.

Samarbeid med næringslivet og offentlige institusjoner

God kontakt med arbeids- og næringslivet og offentlige institusjoner kan tilføre både elever og lærere en verdifull innsikt i måten arbeidslivet utenfor skolen fungerer på. For lærere vil det åpenbart være verdifullt å kunne holde seg oppdatert på den raske utviklingen som finner sted særlig i næringslivet.

Innenfor NHO-prosjektet "Næringsliv i skolen" finnes det gode eksempler på hvordan et slikt samarbeid kan bidra til kompetanseheving både hos bedriften og i skolen. Som eksempel kan nevnes samarbeidet mellom Hurum ungdomsskole og Södra Cell Tofte, hvor lærerne hospiterer hos bedriften i tre dager for å bli kjent med den slik at de kan innarbeide bedriftens læringsressurser i sitt læringsarbeid.

Det bør også vurderes å innføre stillinger i skolen etter modell av professor II i høyere utdanning. Det vil innebære at fagpersoner fra arbeidslivet får 20 pst.-stillinger i skolen, slik at de tar med seg fagkompetansen sin inn i undervisningen. På den måten kan fagene gjøres mer praktiske og konkrete for elevene, lærerne kan tilegne seg flere metoder for undervisningen, og båndene mellom skole og arbeidsliv styrkes.

Rekruttering av nye lærere

Allmennlærerutdanningen er det faglige fundamentet som de fleste av lærerne i grunnskolen har for sin lærergjerning. Kvaliteten på allmennlærerutdanningen er derfor en svært viktig forutsetning for hvilket læringsutbytte elevene til slutt får. Det er derfor et betydelig ansvar som påhviler de samfunnsaktørene som legger premissene for denne utdanningen. Det er gledelig at hele det politiske miljøet på Stortinget nå har kommet til erkjennelsen av at regjeringen Bondevik IIs innføring av opptakskrav til allmennlærerutdanningen var riktig. NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningen tyder likevel på at det er grunnlag for å skjerpe opptakskravene, samtidig som utdanningen spesialiseres mot klassetrinn. Det er stor forskjell på å undervise på de ulike trinnene, og det kreves ulik kompetanse.

Forslagsstillerne mener at det vil bli en betydelig lærermangel om få år, og et viktig bidrag til å forebygge dette er å få flere til å utdanne seg til lærere de nærmeste årene. En heldags kunnskapsskole vil kreve flere dyktige lærere som kan fylle en lengre skoledag med faglig godt innhold.

Tallene fra samordna opptak viser dessverre en nedgang i tallet på søkere til allmennlærerutdanningene. For studieåret 2007/2008 er det 17 pst. færre som har søkt seg til disse utdanningene enn det var forrige studieår. Forslagsstillerne viser til at frafallet på allmennlærerutdanningene er rundt 24 pst. Nesten en fjerdedel av de som starter på lærerutdanningen, fullfører ikke. Videre er det de siste månedene også kommet rapporter om at mange unge lærere står i yrket i forholdsvis kort tid. Mange arbeider ikke i skolen mer enn fem til ti år etter at de var ferdig utdannet.

For lærere fungerer ikke markedsmekanismene for lønn på samme måte som i andre yrker. Staten kan bidra til å stimulere rekrutteringen av nye lærerstudenter ved å bruke Statens lånekasse for utdanning som et aktivt virkemiddel for å rekruttere flere lærer-

studenter. I dag finnes det regler om ettergivelse av studielån basert på blant annet studentens geografiske tilhørighet. Ordningen med ettergivelse av studielån ved langvarig utdanning opphørte fra 1. august 2003. Det er nå en overgangsordning for søkere som var i gang med utdanning i 2002/2003 som gir rett til ettergivelse, og som avslutter denne utdanningen senest våren 2007. Denne ordningen har altså lærerstuderenter ved universitetene kunnet benytte seg av.

Forslagsstillerne ser det som ønskelig at det igangsettes en ordning som strekker seg over ti år, der lærerstuderenter både ved universitetene og ved høyskolene får ettergitt 20 000 kroner av sitt studielån ved fullført utdanning.

Beholde realfaglærere i skolen

Aldersfordelingen blant lærerne er skjev. Tall fra Kommunenes Sentralforbund viser at det i grunnskolen er 22 130 faglærte lærere over 50 år, og 6 067 over 60 år. I videregående skole er det 11 688 faglærte lærere over 50 år, og 3 443 over 60 år. Det betyr at om lag halvparten av lærerne i videregående skole er over 50 år. Mange av disse besitter også den største faglige fordypningen i skolen i dag. Med andre ord vil det være stor avgang av kompetente lærere de nærmeste årene.

Når det gjelder realfag spesielt, viser tallene at det i grunnskolen finnes 445 faglærte lærere over 50 år med utdanning i realfag, og 157 over 60 år. I videregående skole er det 1 099 faglærte lærere over 50 år med utdanning i realfag, og 396 over 60 år. Med andre ord vil om lag 1 500 lærere med realfagsutdanning i den videregående skolen forsvinne ut av skolen de nærmeste årene.

Skolen og elevene vil utvilsomt dra stor nytte av å få beholde så mange som mulig av disse lærerne så lenge som mulig. Mange av lærerne slutter, førtidspensjonerer seg eller blir uføre etter et langt yrkesliv i skolen. Situasjonen er spesielt prekær når det gjelder lærere med faglig fordypning i realfag, og derfor er det her tiltakene må settes inn først. Målet må være å få flere realfaglærere til å være lenger i skolen.

Det kan tenkes flere tiltak for å stimulere til dette. Et tiltak er å tilby en bonusordning for realfaglærere fra og med fylte 55 år, slik at de får en økonomisk stimulan til å fortsette som undervisere. Dermed beholdes deres kompetanse i skolen. Et annet tiltak er å gjøre om undervisningsplikten for realfaglærere over 55 år som av ulike grunner ønsker å undervise mindre, slik at de bruker mindre arbeidstid på undervis-

ning og mer arbeidstid på å veilede yngre realfaglærere og å utvikle fagene og de pedagogiske metodene. På den måten legges det til rette for å beholde mange kvalifiserte realfaglærere i skolen, selv om de ikke ønsker å undervise like mye som før.

Staten forutsettes å gå inn med ekstraordinære midler til kommuner og fylkeskommuner for å finansiere disse tiltakene, slik at de kan etableres. Det forutsettes også at lærernes pensjonsopptjening ikke reduseres som følge av tiltakene.

FORSLAG

Det fremmes på denne bakgrunn følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen forlenge "Kompetanse for utvikling" - strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen - med tre år fra strategiperiodens utløp i 2008. Strategien løper til 2011, med samme eller høyere ressursinnsats fra Regjeringen som i dag.
2. Stortinget ber Regjeringen sørge for at strategien følges, og bes om å utvikle retningslinjer for å bistå skoleeierne med kartlegging av læreres kompetanse. Denne kartleggingen skal legge grunnlaget for handlingsplanen for kompetanseutvikling blant lærerne. Kompetanseutviklingen som skal finne sted, bør være fagspesifikk og relevant for de fagene lærerne skal undervise i, og den må omfatte også yrkesfaglærerne.
3. Stortinget ber Regjeringen arbeide for at kommunene kan trekke næringslivet og offentlige institusjoner mer aktivt inn i undervisningen. Herunder bes Regjeringen vurdere å innføre stillinger i skolen etter modell av professor II i høyere utdanning.
4. Stortinget ber Regjeringen heve opptakskravene i norsk og matematikk til allmennlærerutdanningen, samtidig som allmennlærerutdanningen spesialiseres mot klassetrinn.
5. Stortinget ber Regjeringen etablere en ordning med ettergivelse av 20 000 kroner av studielånet ved fullført lærerutdanning.
6. Stortinget ber Regjeringen bidra økonomisk til etablering av bonus- og arbeidstidsordninger som tilbys til realfaglærere fra fylte 55 år som ønsker å fortsette i skolen.

5. oktober 2007

